

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและแนวทางการพัฒนาพรรคการเมือง

1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเกี่ยวกับฝักฝ่ายทางการเมืองในที่นี้ นอกเหนือไปจากการได้ชี้ให้เห็นถึงการเกิดขึ้นของฝักฝ่าย บทบาทของฝักฝ่ายในระบบการเมือง ตลอดจนการสิ้นสลายไปของฝักฝ่ายแล้ว สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ได้ปรากฏขึ้นจากผลการศึกษา คือ การแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะของระบบการเมืองที่แวดล้อมเป็นบริบททางการเมืองของฝักฝ่าย จะเห็นได้ว่าฝักฝ่ายที่เกิดขึ้นภายในพรรคประชาธิปัตย์ ในแต่ละช่วงเวลานั้น มีบริบททางการเมืองที่แตกต่างกัน ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อฝักฝ่ายและพรรคการเมืองในรูปแบบที่ต่างกันไป กล่าวโดยเฉพาะในช่วงเวลาอันเป็นขอบเขตของการศึกษา ระบบการเมืองได้เริ่มมีความลงตัวจนเกิดเป็นสถาบันขึ้น ประสิทธิภาพของระบบการเมืองที่มีความเป็นสถาบันนี้ ได้ทำให้พรรคการเมืองและฝักฝ่ายทางการเมืองที่ดำรงอยู่ ต้องมีการเคลื่อนไหวไปในแนวทางที่ระบบได้กำหนดไว้ จึงเห็นได้ว่า เมื่อใดก็ตามที่พรรคการเมืองและฝักฝ่าย ได้มีการเปลี่ยนแปลงจนนำไปสู่การทำลายการคงอยู่ของระบบ เมื่อนั้น ความขัดแย้งและความรุนแรงก็จะเกิดขึ้น จนทำให้พรรคและฝักฝ่ายต้องคืนกลับไปสู่สถานะเดิม

แม้ว่าผลของการศึกษาจะได้ชี้ให้เห็นถึงสาเหตุของการเกิดฝักฝ่ายขึ้นว่า ประกอบไปด้วยปัจจัยสำคัญสองประการ คือ ปัจจัยภายนอก ที่เป็นผลมาจากระบบการเมือง และปัจจัยภายในอันเป็นเหตุจากองค์กรของพรรคประชาธิปัตย์เอง แต่สาเหตุทั้งสองประการไม่อาจแยกออกจากกัน โดยเด็ดขาด ในทางตรงกันข้าม กลับมีความเกี่ยวพันสอดคล้องกันอย่างใกล้ชิด เหตุปัจจัยจากโครงสร้างและองค์กรของพรรคประชาธิปัตย์ ที่ได้ชี้ให้เห็นว่าเป็นผลมาจากการนำเอาโครงสร้างการอุปถัมภ์เข้ามาใช้ในการดำเนินการของพรรค ได้เป็นผลให้ฝักฝ่ายต้องเกิดขึ้นภายในพรรคอยู่ตลอดเวลา จนอาจกล่าวได้ว่าพรรคประชาธิปัตย์ประกอบไปด้วยฝักฝ่ายต่าง ๆ ที่รวมตัวเข้าไว้ด้วยกัน โดยมีกฎเกณฑ์บางประการในการยึดเหนี่ยว ประสาน และกระจายประโยชน์ระหว่างฝักฝ่ายอย่างเหมาะสม ฝักฝ่ายที่เกิดขึ้นจึงไม่ส่งผลให้พรรคต้องประสบกับปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรงแต่ประการใด ในทางตรงกันข้าม ความรุนแรงของฝักฝ่ายจะเป็นผลมาจากเหตุปัจจัยอีกประการหนึ่ง คือ ระบบการเมือง ดังจะเห็นว่า เมื่อพรรคประชาธิปัตย์ไม่ได้เป็นองค์กรที่เข้มแข็ง และมีพลังการต่อรองในระดับสูง กล่าวคือ ในขณะที่พรรคไม่ได้รับความนิยมจากประชาชนมากจนได้เสียง

ข้างมากในสภา ฝ่ายที่ดำรงอยู่ในพรรคจะดำเนินไปโดยสันติ โดยปราศจากความรุนแรงใด ๆ แต่เมื่อพรรคได้เติบโตใหญ่ขึ้น ซึ่งมีใช่เป็นผลมาจากความสำเร็จของฝ่าย หลังอำนาจในการต่อรองของพรรคในการเข้าสู่อำนาจทางการเมืองจะมีมากขึ้น เมื่อนั้น ประสิทธิภาพของระบบการเมืองจะส่งผลให้เกิดความขัดแย้งขึ้น ฝ่ายที่มีเอกภาพและความเข้มแข็งจะถูกทำลายลง จนไม่อาจเป็นรากฐานสำคัญให้พรรคมีอำนาจในการต่อรองอีกต่อไปได้ ฝ่ายใหม่จะเกิดขึ้นแทนที่ โดยผลของความขัดแย้งนั้น และจะเป็นเหตุที่นำไปสู่ความแตกแยกของพรรคในท้ายที่สุด

กล่าวโดยสรุป ฝ่ายที่เกิดขึ้นในพรรคประชาธิปไตย ล้วนแต่เป็นผลมาจากบริบททางการเมืองที่แวดล้อมอยู่ ซึ่งแตกต่างกันออกไปในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งอาจอธิบายได้ว่า สาเหตุของฝ่ายนั้น เป็นผลมาจากเหตุภายในพรรคประชาธิปไตยเอง ที่ถูกครอบงำไว้โดยอิทธิพลของโครงสร้างความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ รวมทั้งความขัดแย้งระหว่างสมาชิกพรรคที่เป็นผลมาจากความแตกต่างกันในแนวทางทางการเมืองของคนต่างรุ่นกัน (generational conflict) และการขัดแย้งในเชิงแนวความคิด และอุดมการณ์ทางการเมือง (ideological conflict) ตลอดจนความขัดแย้งที่เกิดจากการเร่งระดมสร้างพรรคให้เติบโตขึ้นในสภาพอย่างรวดเร็ว โดยละเลยการแสวงหาความร่วมมือกันของสมาชิกพรรค ในเป้าหมายและแนวทางทางการเมือง สาเหตุเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดฝ่ายขึ้นภายในพรรคอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ประกอบกับการตอกย้ำของลักษณะของระบบการเมืองในระบอบกึ่งประชาธิปไตย ที่มุ่งทำลายพรรคการเมืองไม่ให้มีโอกาสเติบโตขึ้นจนเป็นภัยต่อความมั่นคงของระบอบ ได้ทำให้ฝ่ายปรากฏในรูปแบบของความขัดแย้งที่ชัดเจนยิ่งขึ้น จนนำไปสู่การแตกแยกของพรรคในท้ายที่สุด โดยลักษณะดังกล่าวจึงเห็นได้ว่า ปัจจัยที่นำไปสู่การเกิดฝ่ายขึ้นในแต่ละช่วงเวลาได้แตกต่างกันออกไป ซึ่งอาจสรุปให้เห็นได้ในตารางที่ 5

จะเห็นได้ว่า การเกิดฝ่ายขึ้นในช่วงเวลาแรกนับแต่ได้ก่อตั้งพรรคเป็นต้นมา เป็นผลโดยตรงมาจากข้อบกพร่องของการรวมตัวเป็นพรรคประชาธิปไตย ซึ่งมีได้ตอบสนองต่อเป้าหมายของการเป็นสถาบันอันเป็นตัวแทนของประชาชน หากเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่แน่นอนบางประการ จึงพบว่าเมื่อสิ้นสุดการเข้าสู่อำนาจทางการเมืองของกลุ่มพลังฝ่ายสังคมนิยม (โดยเฉพาะกลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์) ความขัดแย้งในเป้าหมายและแนวทางของสมาชิกพรรคจึงเกิดขึ้นในทันที เพราะฝ่ายและกลุ่มบุคคลที่รวมตัวอยู่ในพรรคได้ขาดสิ่งที่ยึดโยงให้รวมตัวกันอยู่ได้ เนื่องจากวัตถุประสงค์หลักของการรวมตัวกันได้บรรลุไปแล้ว ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจึงไม่เพียงแต่เป็นการแยกตัวออกจากพรรคของกลุ่มนายเลียง ไชยกาล ที่เกิดขัดแย้งกับสมาชิกระดับสูงในการเข้าสู่อำนาจการบริหารพรรคเท่านั้น แต่ยังเกิดการแยกตัวออกจากพรรคของสมาชิกเป็นระยะ ๆ โดยไม่มีรูปแบบของฝ่ายเกิดขึ้นอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากยึดอำนาจโดย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ใน พ.ศ. 2494 ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายก็ไม่ได้เกิดขึ้นอีก เนื่องจากพรรคไม่สามารถเข้าสู่

ตารางที่ 5 การเกิดฝักฝ่ายขึ้นในพรรคประชาธิปไตยในแต่ละช่วงเวลา และสาเหตุ

ช่วงเวลา(พ.ศ.)	ฝักฝ่าย	สาเหตุ
2489-2490	กลุ่มนายเลียง ไชยกาล	เครือข่ายความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ และ ความขัดแย้งจากการเข้าสู่อำนาจการบริหารพรรค
2490-2494		เกิดการแยกตัวของสมาชิกออกจากพรรค เป็นระยะ ๆ โดยไม่มีรูปแบบของฝักฝ่ายที่ชัดเจน
2512-2517	กลุ่มคนรุ่นเก่า กลุ่มคนรุ่นใหม่ กลุ่มเป็นกลาง	ความขัดแย้งในแนวทางทางการเมืองของสมาชิก อันเนื่องมาจากการเป็นคนต่างรุ่นกัน
2517	กลุ่ม พล.ต.ท. ประชา และ นางศิริระ	ความขัดแย้งในการกำหนดแนวทางทางการเมืองของพรรค
2517-2519	กลุ่มฝ่ายขวา กลุ่มก้าวหน้า กลุ่มเป็นกลาง	ความแตกต่างในเชิงอุดมการณ์ และแนวนโยบายทางการเมืองของสมาชิกพรรค
2522-	กลุ่มภูมิภาค	เครือข่ายของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ และการรองรับโดยลักษณะการกระจายประโยชน์โดยโครงสร้างของพรรค
2529-2531	กลุ่ม 10 มกรา	ผลของระบอบการเมือง ที่ตอกย้ำความขัดแย้งที่เกิดจากการต่อสู้แย่งชิงผลประโยชน์ และตำแหน่งทางการเมือง

ศูนย์กลางของอำนาจโดยตรงภายใต้การครอบงำของระบอบเผด็จการได้ การร่วมกันของฝักฝ่ายได้เป็นไปโดยสงบ ด้วยเหตุของความจำเป็นที่จะต้องต่อสู้กับพลังอำนาจภายนอกพรรคร่วมกัน (common enemy) รวมทั้งการเป็นกลุ่มการเมืองเสียงข้างน้อยในรัฐสภา ที่ไม่อาจมีโอกาสดำเนินการเข้าร่วมรัฐบาล

ส่วนการเกิดฝักฝ่ายขึ้นในช่วงเวลาต่อมา คือ ภายหลังจากเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ.2512 นั้น เป็นที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่า เป็นผลมาจากความขัดแย้งระหว่างสมาชิกพรรคที่เป็นคนต่างรุ่นกัน กล่าวคือ ในขณะที่สมาชิกพรรครุ่นเก่าที่ได้รับการเลือกตั้งส่วนหนึ่ง ยังคงต้องการควบคุมอำนาจการบริหารพรรค และกำหนดทิศทางของพรรคให้เป็นไปตามแนวทางทางการเมืองของฝ่ายตน สมาชิกรุ่นใหม่ที่มีเพียงก้าวเข้าสู่พรรค ก็ได้รับการเลือกตั้งเป็นจำนวนไม่น้อย และมีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางของพรรคด้วย ความขัดแย้งได้เกิดขึ้นจากความไม่สามารถผสมผสานแนวทางทางการเมืองที่แตกต่างกันระหว่างสมาชิกพรรคทั้งสองฝ่ายนี้เอง ฝักฝ่ายที่เกิดขึ้นในระยะเวลาดังกล่าวยังคงรูปแบบสืบเนื่องมาจนกระทั่งถึง พ.ศ.2517 และจบลงโดยการสลายตัวไปของกลุ่มคนรุ่นเก่า ในระยะเวลาก่อนการเลือกตั้งใน พ.ศ.2518

ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มพลังฝ่ายซ้าย-ฝ่ายขวา ในระหว่าง พ.ศ.2517-2519 นับเป็นรูปแบบและเงื่อนไขที่ชัดเจนต่อการเกิดขึ้นของฝักฝ่ายในพรรคประชาธิปไตยในช่วงเวลาดังกล่าว ฝักฝ่ายที่เกิดขึ้นจึงเป็นผลมาจากความแตกต่างในแนวความคิดและอุดมการณ์ โดยมีประเด็นของความขัดแย้งที่สำคัญคือ การเข้าสู่อำนาจในระดับสูง ทั้งในพรรคและในรัฐบาล ข้อพิพาทที่ชัดเจน อาจเห็นได้จากการสิ้นสุดของความขัดแย้งระหว่างฝักฝ่ายที่เกิดขึ้นพร้อมกับ การยุติความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพลังที่ตรงกันข้ามในระบบการเมือง ภายหลังจากเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 รวมทั้งการไม่เกิดรูปแบบของฝักฝ่ายเช่นนี้ขึ้นอีกในระบบการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป ในเวลาต่อมา

ส่วนกรณีการเกิดฝักฝ่ายและความขัดแย้งในช่วงเวลาหลัง ตั้งแต่ พ.ศ.2522 เป็นต้นมานั้น จะเห็นได้ว่าเป็นผลที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการคงอยู่อย่างต่อเนื่องของระบอบรัฐสภา โครงสร้างของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ได้ส่งผลให้ฝักฝ่ายได้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบที่ชัดเจนมาอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการยอมรับ และสนับสนุนของโครงสร้างของพรรค ต่อการเกิดฝักฝ่ายดังกล่าว กลุ่มภูมิภาคจึงเกิดขึ้นภายในพรรค โดยในระยะแรกไม่ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรง หากความรุนแรงของฝักฝ่ายได้สะสมและทวีขึ้น เมื่อพรรคได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งมากขึ้น ระบบการกระจายประโยชน์ของพรรคไม่อาจก่อให้เกิดประสิทธิภาพได้ยืนนานนัก เมื่อผ่านการเลือกตั้งมาครั้งขึ้น จะเห็นได้ว่าจำนวนผู้มีอาวุโสทางการเมือง ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของการได้มาซึ่งตำแหน่งทางการเมือง ได้ทวีจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังแสดงให้เห็นในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 จำนวน ส.ส. ของพรรคประชาธิปไตยภายหลังการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2529 ที่ได้
รับการเลือกตั้ง 3 สมัยขึ้นไป

ภาค / จำนวน	7 สมัย	6 สมัย	5 สมัย	4 สมัย	3 สมัย	รวม
กลาง และ ก.ท.ม.	-	-	1	1	1	3
เหนือ	1	-	1	-	-	2
อีสาน	-	-	-	-	6	6
ใต้	-	1	3	3	8	15

ลักษณะดังกล่าว เป็นผลให้เกิดความขัดแย้ง จากการแข่งขันและแย่งชิงตำแหน่งทางการเมือง ในขณะที่พรรคไม่สามารถชนะการเลือกตั้งได้เสียงข้างมากเด็ดขาด ทำให้ไม่อาจจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวได้ ตำแหน่งทางการเมืองที่มีอยู่อย่างจำกัดจึงไม่อาจกระจายไปได้อย่างทั่วถึง ประกอบกับ ในช่วงเวลาดังกล่าว ได้มีคนระดับกลางเข้าสู่พรรคมากขึ้น โอกาสในการแสวงหากว้างหน้าโดยการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง จึงก่อให้เกิดการแข่งขัน และความขัดแย้งขึ้นอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ต่อสภาวะดังกล่าว การแยกตัวออกจากพรรคในกรณีกลุ่ม 10 มกรา จึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่า เป็นผลจากการแข่งขันในตำแหน่งทางการเมืองนั่นเอง เพราะการแยกตัวออกจากพรรคเพื่อจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่ ได้มีแนวโน้มต่อการได้รับตำแหน่งทางการเมืองที่แน่นอนกว่า หากพรรคได้เข้าร่วมรัฐบาล ในขณะที่เดียวกัน ประสิทธิภาพของระบอบการเมืองก็ได้ปรากฏผลขึ้น เมื่อพรรคประชาธิปไตยสามารถเพิ่มที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรได้มากขึ้นจนเป็นพรรคการเมืองที่ใหญ่ที่สุด ผลของระบอบการเมืองจึงเป็นการตอกย้ำแ่งมุมของความขัดแย้งระหว่างฝักฝ่าย และภายในฝักฝ่ายให้ขยายตัวออกไป จนพรรคไม่สามารถดำรงไว้ซึ่งความเข้มแข็งของการเป็นพรรคการเมืองที่ใหญ่ที่สุดในสภาได้อีกต่อไป

จากการศึกษาในมิติของความขัดแย้ง ทำให้เห็นได้ว่า ฝักฝ่ายและความขัดแย้ง ไม่ได้เป็นเหตุเป็นผลที่แน่นอนกันเสมอไป ในบางกรณีความขัดแย้งเป็นผลมาจากการเกิดฝักฝ่าย (ดังเช่น กรณีการเกิดกลุ่มก้าวหน้า-กลุ่มฝ่ายขวา ในระหว่าง พ.ศ. 2517-2519) และในบางกรณี ฝักฝ่ายก็เป็นผลมาจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นก่อน (เช่น กรณีกลุ่ม 10 มกรา) แต่การเกิดฝักฝ่ายที่ไม่ได้มีส่วนสัมพันธ์กับความขัดแย้ง ก็ได้เกิดขึ้นเช่นเดียวกัน ดังเช่นตัวอย่างการเกิดกลุ่มภูมิภาคขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา ดังนั้น เราจึงไม่อาจกล่าวได้ว่า ความขัดแย้งและความแตกแยก

ของพรรคประชาธิปไตย จะเป็นผลเนื่องมาจากฝักฝ่ายได้อย่างเด็ดขาด การศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่า การดำรงอยู่ของฝักฝ่ายภายในพรรค ไม่ได้นำไปสู่ความขัดแย้งเสมอไป หากแต่การเกิดฝักฝ่ายขึ้นนั้นเป็นผลเนื่องมาจากความแตกต่างหลากหลาย ซึ่งขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของระบบที่จะทำให้มีการดำรงไว้ซึ่งความแตกต่างแต่ไม่แตกแยก โดยนัยนี้ ความแตกต่างจึงมีใช้ว่าจะนำมาซึ่งผลกระทบในทางลบต่อพรรคเสมอไป หากความแตกต่างหลากหลายจะเป็นผลอันนำไปสู่การเกิดขึ้นของกระบวนการตัดสินใจ ต่อรองและเลือกสรร ที่จะนำไปสู่ผลสรุปที่ดีที่สุด ทั้งนี้ ความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นได้ แต่ความขัดแย้งนั้นไม่จำเป็นที่จะต้องนำมาซึ่งความวุ่นวายสับสนเสมอไป แต่จะขึ้นอยู่กับความสามารถของระบบในการจัดการให้ความขัดแย้งนั้น เป็นโอกาสของการสร้างสรรค์ หรือการทำลาย

กล่าวโดยสรุปในท้ายที่สุด การศึกษาเกี่ยวกับฝักฝ่ายทางการเมืองที่เกิดขึ้นภายในพรรคประชาธิปไตย ได้ชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการของพรรคการเมืองไทยได้ชัดเจนในระดับหนึ่ง จะเห็นได้ว่าพรรคการเมืองไทยได้ผูกติดอยู่กับผู้นำเป็นหลัก โดยมีโครงสร้างของความสัมพันธ์ภายในพรรคเป็นไปในทำนองเดียวกันกับฝักฝ่าย การเกิดขึ้นของพรรคการเมืองจำนวนมาก เป็นผลมาจากการแตกตัวของฝักฝ่ายออกจากพรรคการเมืองเดิม โดยการติดตามผู้นำกลุ่ม หรือฝักฝ่ายที่อยู่ในพรรคการเมืองนั้น รวมทั้งเป็นการรวมตัวของกลุ่ม ส.ส. ที่แยกตัวออกจากพรรคการเมืองเดิม มารวมอยู่กับพรรคการเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ที่มีผู้นำที่ชัดเจน ลักษณะดังกล่าวเกี่ยวพันกับการเกิดขึ้น และการแยกตัวออกมาของฝักฝ่ายจากพรรคประชาธิปไตยมากที่สุด (ดูภาพที่ 1 หน้า 181)

2 ผลกระทบของฝักฝ่ายต่อระบบการเมือง

การศึกษาในที่นี้ แม้ว่าผลในท้ายที่สุดจะได้ชี้ให้เห็นถึงการสิ้นสุดของฝักฝ่าย พร้อมกับ ความแตกแยกของพรรคประชาธิปไตยก็ตาม แต่มิได้หมายความว่าฝักฝ่ายจะนำมาซึ่งผลสรุปที่เลวร้ายเสมอไป เมื่อได้นำผลการศึกษาไปเปรียบเทียบกับกรณีตัวอย่างที่น่าสนใจคือ การเกิดฝักฝ่ายขึ้นในพรรคเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democratic Party - พรรค LDP) ของญี่ปุ่น¹ แล้วจะ

1 โปรดดูรายละเอียดเกี่ยวกับฝักฝ่ายที่เกิดขึ้นในพรรคเสรีประชาธิปไตยของญี่ปุ่น ในโทชิยูกิ อิวาซา, "ฐานอำนาจและโครงสร้างของพรรคเสรีประชาธิปไตยในญี่ปุ่น" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525)

ทำให้เห็นนัยสำคัญเกี่ยวกับฝักฝ่ายทางการเมืองบางประการ นั่นคือ การประสบกับความสำเริ่ของพรรค LDP ในการต่อสู้ทางการเมือง รวมทั้งการนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตย โดยประสิทธิภาพของฝักฝ่ายที่ดำรงอยู่ในพรรคนั่นเอง กล่าวได้ว่าความสำเร็จของฝักฝ่ายในพรรค LDP เกิดขึ้นจากการปรับใช้อย่างเหมาะสม ระหว่างลักษณะและโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมดั้งเดิมของญี่ปุ่น กับ โครงสร้างทางการเมืองสมัยใหม่

เมื่อได้ศึกษาถึงฝักฝ่ายที่เกิดขึ้นในพรรคประชาธิปไตย จะพบว่าฝักฝ่ายที่เป็นผลมาจากโครงสร้างความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ ไม่ได้นำไปสู่การเกิดความขัดแย้งขึ้นภายในพรรคโดยตรง อันเป็นผลเนื่องมาจากระบบที่พรรคได้สร้างขึ้นมา ทำให้เกิดการกระจายประโยชน์ระหว่างฝักฝ่ายอย่างเหมาะสม แต่ในขณะเดียวกัน ฝักฝ่ายที่เกิดขึ้นก็ได้ทำให้พรรคไม่อาจสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันขึ้นได้อย่างแท้จริง โดยเหตุนี้พรรคประชาธิปไตยจึงประกอบไปด้วยฝักฝ่ายต่าง ๆ ที่รวมตัวกันอยู่หลวม ๆ และพร้อมที่จะเกิดการแตกแยกได้ตลอดเวลา หากเป็นเพราะระบบที่มีประสิทธิภาพภายใต้การจัดวางโครงสร้างที่เหมาะสม ทำให้ฝักฝ่ายสามารถรวมกันอยู่ได้โดยไม่เกิดความขัดแย้ง ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าฝักฝ่ายไม่ได้มีผลให้พรรคสร้างความเข้มแข็งขึ้นได้แต่ประการใด

ดังนั้น ภายใต้ภาพของการเป็นพรรคการเมืองที่มีเอกภาพในระยะเวลาหนึ่ง และสามารถเติบโตขึ้นจนเป็นพรรคการเมืองที่ใหญ่ที่สุดในสภา ภายหลังจากเลือกตั้งใน พ.ศ. 2529 พรรคประชาธิปไตยจึงอุดมไปด้วยความขัดแย้งที่แฝงตัวอยู่ การมุ่งทำลายฝักฝ่ายที่มีอิทธิพลสูงภายในพรรคที่ปรากฏขึ้นให้เห็น เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนสำหรับข้อสรุปดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจนนำไปสู่ความแตกแยกของพรรค ก็มีได้เป็นผลมาจากการแตกหักระหว่างฝักฝ่ายที่รวมกันอยู่ในพรรคแต่อย่างใด หากแต่เป็นผลมาจากล่มสลายของฝักฝ่ายเดิมที่เข้มแข็งที่สุดในพรรค และการเกิดฝักฝ่ายใหม่ขึ้น

กล่าวได้ว่า ฝักฝ่ายที่เกิดขึ้นใหม่นี้เป็นผลอันเนื่องมาจากการเติบโตของพรรคในจำนวนที่นั่งในสภา ทำให้เกิดกระบวนการทำลายและสร้างฝักฝ่ายใหม่ขึ้นด้วยผลของความขัดแย้ง ฝักฝ่ายที่เกิดขึ้นจึงส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของพรรคโดยตรง พรรคประชาธิปไตยจึงไม่อาจจะพัฒนาไปสู่การเป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็งขึ้นได้ ในขณะที่ความขัดแย้งภายในพรรคกำลังดำเนินไปท่ามกลางการต่อสู้แย่งชิงระหว่างฝักฝ่ายต่าง ๆ นอกเหนือไปจากการยุติความขัดแย้ง และนำฝักฝ่ายนั้นกลับมาสู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพรรค

กล่าวโดยสรุป ฝักฝ่ายที่เกิดขึ้นภายในพรรคประชาธิปไตย เป็นเหตุผลอันสำคัญของการเหนี่ยวรั้งการพัฒนาพรรคให้ก้าวไปสู่การสร้างสถาบันขึ้นได้ ผลจากโครงสร้างของระบบอุปถัมภ์ที่

นอกจากจะก่อให้เกิดฝักฝ่ายขึ้นแล้ว โดยตัวของมันเองยังเป็นอุปสรรคอันสำคัญต่อการพัฒนาพรรคไปสู่การเป็นพรรคมวลชน ที่มีฐานสนับสนุนจากประชาชนที่แน่นอน ฝักฝ่ายที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากผลของระบบอุปถัมภ์ จึงเป็นเหตุผลที่ต่อเนื่องถึงการเป็นอุปสรรคของการพัฒนาพรรคไปในอีกทางหนึ่งด้วย นอกจากนี้ฝักฝ่ายที่เกิดขึ้นจากผลของความขัดแย้ง อันมีเหตุเนื่องมาจากระบบการเมืองได้เป็นเหตุสำคัญของการทำลายความเข้มแข็งของพรรคโดยตรง ฝักฝ่ายที่เกิดขึ้นจึงไม่เพียงแต่จะไม่มีส่วนในการพัฒนาพรรค ในทางตรงกันข้าม กลับเป็นปัจจัยสำคัญของการทำลายเงื่อนไขต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาพรรคอีกด้วย

3 แนวทางการพัฒนาพรรคการเมือง

โดยเหตุที่พรรคการเมืองเป็นเงื่อนไขที่สำคัญและจำเป็นของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การอยู่รอดหรือการล่มสลายของพรรคการเมือง จึงเป็นเหตุเป็นผลกับการคงอยู่และการสิ้นสุดของระบอบประชาธิปไตย การพัฒนาพรรคการเมืองจึงเป็นเหตุที่เกี่ยวข้องกับผลของการพัฒนาประชาธิปไตยด้วย

ปัญหาที่พรรคการเมืองไทยเคยประสบมาเป็นเวลานานก่อนหน้านี้ คือปัญหาเกี่ยวกับการอยู่รอดของพรรคการเมือง ได้เริ่มมีความคลี่คลายลงไปในระดับหนึ่งอันเป็นผลมาจากความต่อเนื่องของระบบรัฐสภา ประกอบกับการที่ระบบการเมืองเริ่มมีความลงตัว และสามารถสร้างสถาบันขึ้นมาได้ ปัญหาที่พรรคการเมืองประสบในช่วงระยะเวลาหลังนี้ก็คือ การไม่สามารถพัฒนาตัวเองให้เข้มแข็งจนนำไปสู่การสร้างสถาบันขึ้นได้ ซึ่งเกี่ยวพันกับปัญหาการเปิดโอกาสให้ของระบบการเมือง รวมทั้งปัญหาการระดมความสนับสนุนจากประชาชนอย่างกว้างขวางทั่วไป ในขณะที่กลุ่มผลประโยชน์เริ่มเข้ามาสู่กระบวนการของพรรคการเมืองมากขึ้น แต่กลุ่มผู้เสียเปรียบในสังคมยังไม่อาจแสวงหาวิธีการที่จะเข้าร่วมในพรรคการเมืองได้ ไม่ว่าในทางใด

เมื่อได้ศึกษาถึงฝักฝ่ายทางการเมืองที่เกิดขึ้นในพรรคแล้ว จะเห็นได้ว่าการเกิดขึ้นของฝักฝ่ายได้เกี่ยวพันกับปัญหาดังที่กล่าวมาแทบทั้งสิ้น การแสวงหาแนวทางในการพัฒนาพรรคการเมืองจึงไม่อาจละเลยอิทธิพลของฝักฝ่ายที่ดำรงอยู่ในพรรคได้อย่างเด็ดขาด ต่อปัญหาดังกล่าว พรรคจำเป็นต้องกำหนดแนวทางการพัฒนา โดยมีเป้าหมายและวิธีการดังต่อไปนี้

ในประการแรก พรรคต้องปรับเอาโครงสร้างของความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์กับพรรค เนื่องจากพรรคไม่สามารถปฏิเสธฝักฝ่ายและความสัมพันธ์ เช่นว่านี้ได้

จึงเกิดเป็นความจำเป็นที่จะต้องนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด ต่อเป้าหมายดังกล่าว พรรคต้องเร่งพัฒนาสาขาให้เข้ามาทดแทนระบบหัวคะแนนให้ได้ โดยให้สาขาพรรคมีความผูกพันกับพรรค ไม่ใช่ผู้สมัคร ดังเช่นที่เคยเป็นมา พรรคต้องมีความจริงจังในการสร้างฐานมวลชน ต้องมุ่งพัฒนาสาขาอย่างแท้จริงให้เป็นฐานสนับสนุนพรรคให้ได้ ไม่ใช่ปล่อยให้สาขาพรรคเป็นส่วนหนึ่งของระบบหัวคะแนน โดยนัยนี้ พรรคจึงต้องทำความเข้าใจความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ให้ดี และต้องเข้าไปสู่การสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนด้วยตนเอง

ยุทธวิธีในการพัฒนาของพรรค จึงต้องกระทำโดยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและองค์กรให้มีการกระจายอำนาจไปยังสาขาพรรคให้มากขึ้น สาขาพรรคจะต้องสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารพรรค มีส่วนในการกำหนดการดำเนินการทางการเมืองของพรรคมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จะต้องมีอำนาจในการกำหนดตัวบุคคลที่พรรคจะส่งลงสมัครรับเลือกตั้งได้

ในประการต่อมา พรรคจะต้องเข้าใจในเงื่อนไขของระบบการเมือง ที่ไม่เปิดโอกาสให้พรรคสามารถเติบโตขึ้นได้ ต้องเข้าใจว่าการเพิ่มขึ้นในสภาผู้แทนราษฎรไม่ใช่ความเติบโตของพรรค เพราะฉะนั้น การระดมบุคคลที่มีศักยภาพสูงที่จะได้รับเลือกตั้งมาเข้าพรรค โดยละเลยการพิจารณาในด้านแนวคิดและแนวทางทางการเมือง จึงไม่ใช่ยุทธวิธีในการสร้างพรรค แต่พรรคจะต้องสร้างกระบวนการเลือกสรรบุคคลที่จะมาร่วมพรรค ที่มีประสิทธิภาพขึ้นให้ได้ ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการพัฒนาสาขาพรรค เพื่อกำหนดบุคคลที่มีความจริงจังต่อพรรค และแนวทางการพัฒนาประชาธิปไตย

พรรคต้องทำความเข้าใจกับเงื่อนไขที่กำหนดวิธีการเข้าสู่อำนาจในระบบการเมืองให้ดี ต้องเข้าใจถึงบทบาทของฝ่ายต่าง ๆ ในกระบวนการทางการเมือง เพื่อสามารถกำหนดทิศทางที่ควรจะดำเนินไปของพรรคได้ ดังนั้น การพัฒนาพรรคจึงมิใช่การเข้าสู่อำนาจโดยการเข้าร่วมรัฐบาลเพื่อให้พรรคได้มีโอกาสแสดงผลงานเท่านั้น หากพรรคต้องใช้อำนาจต่อรองของตนเองในสภาอย่างเหมาะสม โดยมีเป้าหมายในการปรับเปลี่ยนระบบการเมือง ให้เคลื่อนไคลไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยการตระหนักในหน้าที่และบทบาทของตนเองในการเป็น "ผู้แทน" ของประชาชนอย่างแท้จริง